

Lenin (Vladimir İlyiç Ulyanov) (1870-1924)

Lenin, **KAYNAK: The Sunday Stay**, January 25, 1920

Sovyetler Birliği'nin kurucusu, Ekim Devrimi'nin, Bolşevik Partisi'nin ve 1917 yılında Rusya'da iktidarı ele geçiren Komünist Hükümetin ilk lideridir. Aynı zamanda Marksist Leninist felsefenin fikri altyapısının hazırlayıcısıdır. Komünizm ideolojisini, Leninizm şeklinde Rusya'ya uyarlamıştır.

Gerçek adı Vladimir İlyiç Ulyanov'dur (Ulyanov). Nicolai Lenin başta olmak üzere birçok farklı isimlerle anılır.

Lenin, Ulyanov ailesinin üçüncü çocuğu (ikinci oğlu) olarak Volga'da eski bir Rus şehri olan Simbirsk'te (Ulianovsk) 22 Nisan 1870 (eski Rus takvimine göre 10 Nisan 1870) tarihinde dünyaya geldi. Rus Ortodoks Kilisesi'nde vaftiz edildi. Çocukluk ve yetişkinlik yılları doğduğu evde geçmiştir.

Babası İlya Nikolayevich, orta sınıf bir ailenin çocuğuydu. Önce matematik ve fizik öğretmeni olmuş sonra da Simbirsk Gaybernia Devlet Okulu'nun müdürlüğüne kadar yükselmişti. Yani Çarlık Eğitim sisteminde yükselmeyi başarabilen üst düzey memurlar arasında yer almıştı. Annesi Maria Alexandrovna, bir doktor kızıydı, köyde büyümüşü. Dışardan sınavlara girerek o da öğretmen olmuştu.

Lenin, 6 çocuklu büyük bir ailede büyümüşü. Anna, Alexander, Olga, Dmitry ve Maria adlarında, kardeşleri vardı. En büyüğü Anna en küçüğü de Maria olan Ulyanov kardeşlerin tümü büyüyünce devrimci olacaklar ve bu uğurda mücadele edeceklerdi.

Lenin 17 yaşında en başarılı ve yüksek onur öğrencisi olarak liseden mezun oldu. Rusya'da üst sınıfın çocuklarına verilen bir eğitim aldı.

Lenin, hayatının ilk büyük acısını 1886'da babasını kaybederek yaşadı. Bir yıl sonra ağabeyi Alexander'ın, Rus Çar'ına karşı suikast düzenleyen bir örgütün içinde yer aldığı için idam edilmesi ve 1891 yılında da kız kardeşi Olga'nın tifodan ölümü peş peşe yaşadığı yıkımlardı.

1887 yılının yazında Ulyanov ailesi Kazan'a taşındı. Lenin, Kazan Üniversitesi'nin Hukuk bölümüne kabul edildi. Fakat polis rejimini protesto eden illegal bir öğrenci grubunun üyeleri arasında yer aldığı için Üniversite'den ihraç edilmiş, tutuklanmış ve ailesi de cezalandırılmıştı. Ablası Anna da devrimci faaliyetlere katıldığı için sürgüne gönderilmişti.

Lenin, bu sancılı süreci kitap okuyarak geçirdi. Özellikle devrimci Rus yazarları okudu ve Rusya'nın geleceği ile ilgili endişeleri büyümeye başladı. Yaklaşık bir yılını sürgünde geçirdikten sonra Kazan'a dönebildiyse de Üniversite'de eğitimini sürdürmesine izin verilmedi. Bu dönemde Marks'ın "*Kapital*" adlı eserini okudu, devrimci gruplarla bağlantı kurdu.

1889 yılında üniversite sınavlarını vermek için hazırlanırken ailesi ile birlikte Samara'ya taşındı. Sınavlarda başarılı oldu ve 1891 yılında Hukuk diplomasını almaya hak kazandı. Kazan ve Samara'da yaşadığı dönem devrimci fikirlerinin olgunlaşmasını sağlamıştı. Aynı zamanda ilk çalışması olan "*Köylü Yaşamında Yeni Ekonomik Hareketler*" adlı makalesini de bu dönemde yazdı.

St. Petersburg (Petrograd, 1924-1991 arasında da Leningrad), Rus İmparatorluğu'nun merkeziydi. Samara İmparatorluğunun fakir yerleşim yerlerinden birisiydi. Marksist fikirlere ilgisi gittikçe artınca Marksistleri bulmak amacıyla Petersburg'a gitti. Artık tüm enerjisini devrimci faaliyetlere vermişti. Kısa sürede işçi sınıfının henüz siyasi hayatta olmadığı, Halkçıların (Narudniky) bilinen fikirleri tekrarladıkları ve en önemlisi de Marksistlerin eksikliği gibi gerçeklerle yüzleşti.

Yaklaşık iki yıl içinde işçilere rehberlik eden bir ağ geliştirdi. Marksizm'in propagandasını yaptı. "*Amele Merkez Kulübü*"nü kurdu. İlk işçi gruplarını tesis etmekle kalmadı aynı zamanda ilk Marksist düşünürleri de etrafında topladı. Halkçılarla ve onların rehberi olan Mikhailovsky'le bir mücadeleye girişti. Bu çerçevede ekonomik toplum temelinde yazdığı makaleler ona şöhret kazandı. Halkçılarla mücadelesinde bir süre "*Legal Marksistler*" adlı bir oluşumla birlikte hareket etti. Fakat daha sonra tıpkı Halkçılar gibi bu oluşumun da gerçekleştirmek istediği toplumsal devrim için tehlikeli olduğunu düşünüp, onlara karşı da mücadele edecekti.

Yavaş yavaş Rusya'da yayılma hızına bağlı olarak devrim düşüncesinin sosyal determinizmi, "*Marksizm*"i tek çözüm olarak sunmaya başlamıştı. Bu ortamda rejim ona bir teröristin kardeşi gözüyle baksa da ağabeyinin idamına rağmen Lenin, terörist faaliyetleri onaylamadı. Çünkü o, Marksizm teorisini terörizmle değil bir devrimle gerçekleştirmek istiyordu. Toplum, metafiziğin düz mantığıyla değil, diyalektiğin çelişkileriyle ilerlerken ve Batı'da düşünce olarak durma noktasına gelmişken Sosyal Devrim, "*yarı barbar*" olarak adlandırılan Çarlık Rusya'yı gittikçe daha fazla yörüngesine aldı. Bunda, Marks-Engels'i gerçek manada anlayıp, Marksizm'i doğru yorumlayan Lenin'in rolü büyüktü.

1895 yılında yeni proletarya tipi partilerin ilk örneği olarak gösterilebilecek "*İşçi Sınıfının Kurtuluşu*" adında bir cemiyet kurdu. Cemiyet, ilk grevlerin idaresini Lenin'e verince o da Petrograd işçilerinin taleplerini formüle eden "*Cezalar*" adlı gizli risalesini yayınladı. Böylece işçileri tahrik ederek teşkilatlanmalarını sağladı. Gecelerini işçilerin arasında geçirdi, onlara arkadaş yani yoldaş oldu.

Rusya'nın gizli polis servisi (Okhrana) tarafından faaliyetleri takip ediliyordu. 8 Aralık 1895 tarihinde tutuklandı. 1897 yılında üç yıllığına Doğu Sibirya'ya sürüldü. Burada 14 ay boyunca bir askeri hapisanede tutuklu kaldı. Bu süre içinde bir taraftan devrimci hareketlere öncülük etmek için çalışırken diğer taraftan da Cemiyet programını geliştirdi ve ünlü çalışması "*Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi*"ni yazmaya başladı.

Şuşenskoye giden Lenin, buradaki şartların bir sürgün için zor olduğunun farkındaydı. Fakat umutsuzluğa kapılmadı.

Çok çalıştı, toplantılar yaptı. Sibiryaya'dayken 1898'in Temmuz'unda Rus kadın devrimci Nadejda Konstantinovna Krupskaya ile evlendi. 30'un üzerinde teori yazdı ve ünlü eseri "*Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi*"ni 1899 yılında tamamladı. Sürgün cezasının sonuna geldiğinde Lenin karışık duygular içindeydi. Rusya'da Marksist bir parti kurmak istiyordu. Bunun için bir yayın organına ihtiyaç vardı.

Sürgün cezası sona erince Petrograd'a yakın Pskov şehrine taşındı. Burada gazete, yayın ve dağıtımla ilgili ihtiyacı olan her şey vardı. Fakat Çarlık memurlarının dosyasında onun Rusya'nın en önde gelen devrimcisi olduğu yazılıydı. Suikast duyumu ve endişesiyle 1900 yılında Avrupa'ya gitti. Cenova'ya geçerek burada büyük bir devrimci olan Georgy Plekhanov'la görüştü. Aralarına Martov'u da alarak üçü birlikte "*Iskra (Kıvılcım)*" adında Rus halkını devrime hazırlayan Marksist çizgideki gazeteyi çıkardılar. Lenin bu gazetede devrim stratejisinin tanıtımını yaptı. Nüshaları gizlice Rusya'ya sokulan gazete, devrimci fikirlerin Rusya'da yayılmasına hizmet etti. Aynı zamanda Marksist Parti'nin gelişmesi ve devrimci oluşumların anlaşması için organizasyonu da sağladı.

1901 yılında "*Ne yapmalı*" adlı kitapçığı yayınladı. Hem bu kitap hem de Iskra gazetesinin yaptığı çalışmalarla, 1902 yılında Sosyal Demokrat gruplarının katıldığı iki ayrı hazırlık komitesi oluşturuldu. 1903 yılında Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin (RSDİP) önemli bir üyesi oldu. Aynı yılın 30 Temmuz-23 Ağustos (eski takvimde 17 Temmuz-10 Ağustos) tarihleri arasında da Brüksel'de başlayıp Londra'da tamamlanan Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin II. Kongresi toplandı. Kongrenin önemli sonuçları oldu. İlk olarak Lenin'in isteği doğrultusunda "*Proleterya Diktatörlüğü*" kavramı parti programına eklendi. Partinin diğer üyeleriyle bu nedenle anlaşmazlığa düşen Lenin, gücün sadece hükümete verileceği katı bir sistemden yanaydı. Bu fikri paylaşmayan Martov ise sıradan insanlara da güç verilmesini istiyordu. Nihayet tartışmaların etkisiyle devrimci gruplar, Menşevik (azınlık) ve Bolşevik (çoğunluk) olarak ikiye ayrıldı. Bolşeviklerin lideri Lenin, Menşeviklerin lideri ise Julius (Jüly) Martov oldu. Lenin Kongredeki bölünmenin ardından Menşevikleri eleştirdiği "*Bir Adım İleri ve İki Adım Geri (Partimizdeki Krizler)*" adlı eseri kaleme aldı.

Lenin'in çabaları sonucunda 9 Ocak 1905 tarihinde Rusya'da ilk ulusal devrim hareketi başlatıldı. Çar II. Nikola, silahsız insanlara ateş edilmesi emrini verdi. Bu hareket, "*Kanlı Pazar*" olarak anıldı. Birçok Rus şehrinde isyanlar baş gösterdi. Nisan 1905'de Lenin'in liderliğinde Parti'nin 3. Kongresi Londra'da toplandı. Devrimi gerçekleştirmek için ne yapılabileceği ile ilgili düşünceler dillendirildi, yöntem belirlendi. Bu hedef için ilerlerken Lenin, "*Demokratik Devrimde Sosyal Demokrasinin İki Taktiği (İki taktik)*" adlı kitabını yazdı.

1907 yılında tekrar Avrupa'yı ziyaret eden Lenin, birçok sosyalist toplantıya iştirak etti. 1912'deki Prag Kongresi'nden sonra "Bolşevik Partisi'nin tek lideri olmuş ve ihtilal hareketini yürütmeyi adeta tekeline almıştı. I. Dünya Savaşı sırasında Londra, Paris, Cenova gibi büyük Avrupa şehirlerini dolaştı. Savaşın başında sol grupların ve Bolşeviklerin de katıldığı II. Enternasyonal toplandı. Toplantıda savaşın desteklenip desteklenmeyeceği tartışıldı. Lenin ve Bolşevikler, savaş karşıtıydı.

1917'de Lenin'in Almanya'dan para aldığı şeklinde söylentiler yayıldı. Bu Rus halkının gözünde Lenin'in imajına zarar verdi. Tutuklanma endişesiyle Rusya'dan ayrılarak hem saklanabileceği hem de komünizm çalışmalarını sürdürebileceği Finlandiya'ya gitti.

Nihayet Çar II. Nikola, Şubat Devrimi (12 Mart) ile oğlu ve ailesi adına tahtından vazgeçti. Yerini geçici bir hükümet aldı. Bu durum Almanya'nın, Rusya'nın savaştan çekileceğine dair umudunu arttırdı. Almanlar, Rusya'nın savaştan çekilmesine katkı sağlayacağı düşüncesiyle İsviçre'de bulunan Lenin'in, Nisan 1917'de gizlice Rusya'ya dönmesini

sağladı.

Lenin, halkın savaştan ve Rusya'daki hayat şartlarından hoşnutsuz olduğunun bilincindeydi. Bu, yapmayı düşündüğü devrim için bulunmaz bir fırsattı. Bolşevikler savaş karşıtı propagandalarını gittikçe arttırırken Rusya'da ihtilal sonrası kurulmuş olan Geçici Hükümet zor durumda kalmış ve savaştan yana olduğunu açıklamıştı. Bolşevikler ve Geçici Hükümet arasındaki iktidar mücadelesi, en fazla İttifak Devletleri'ne özellikle de Almanya'ya yaradı. Bu süreçte Alman-Rus barışı yapılması yönünde girişimler yeniden başlamış fakat Çarlık Rejimi sona erene kadar barış yapmak mümkün olmamıştı.

Bu arada Rus Harbiye Bakanı Kerensky'nin temmuzda Alman cephesinde taarruzu başarısızlıkla sonuçlanınca, ayaklanmalar çıktı. Lenin kaçtı, Troçki tutuklandı ve hükümet düştü. Kerensky başbakan olmuş, 14 Eylül 1917'de cumhuriyet ilan edilmişti fakat karışıklıkların önü alınamadı. Köylülerin de ayaklanmasından yararlanan Lenin ve Lev Troçki'nin önderliğindeki Bolşevikler, Ekim 1917'de Petrograd ve diğer Sovyetleri Kerensky Hükümetine karşı devrim yapmaya çağırdılar. Askeri İhtilal Komitesi kurdular. 7 Kasım 1917'de hükümet darbesi başarılı oldu (Ekim Devrimi) ve Rusya'da komünistler kontrolü ele geçirdi.

Lenin, gerçekten de savaşı sona erdirmek istiyordu. 26 Ekim (8 Kasım) 1917 tarihinde toplanan Sovyetlerin II. Kongresi'nde Lenin tarafından kaleme alınmış olan ve içeriğinde savaş halindeki tüm devletlerin ilhaksız, tazminatsız ve demokratik bir barış yapmalarının istendiği "*barış bildirgesi*" kabul edildi. Bu kongrede aynı zamanda yeni hükümet kuruldu. Lenin başbakan, Troçki dışişleri bakanı, Stalin de halklar bakanı oldu. Bunlar "Halk Komiseri" olarak adlandırılıyordu.

Lenin'in Barış Bildirgesi, İttifak Devletleri tarafından ilgi ile karşılandı. Osmanlı Devleti için ise ayrı bir umut oldu. Bolşevikler, 13/26 Kasım 1917 tarihinde Alman Başkomutanlığına tüm cephelerde mütareke yapılması teklifinde bulundular. Almanlarla birlikte aynı gün içerisinde Avusturya-Macaristan, Bulgaristan ve Osmanlı Devleti de bu teklifi kabul ettiklerini bildirdiler. 15 Aralık 1917 tarihinde imzalanan mütareke ile tüm Rus cephelerindeki çatışmalar durduruldu. 22 Aralık 1917 tarihinde Brest Litovsk şehrinde Almanya, Avusturya-Macaristan, Osmanlı Devleti, Bulgaristan ve Bolşevikler arasında başlayan barış görüşmeleri, 3 Mart 1918'de olumlu sonuçlandı. Rusya büyük bir bedel ödemekle birlikte Lenin, kritik bir hamle yaptı ve savaşı ülkesi adına sonlandırmayı başardı. 2 Mart 1919'da Komünist Enternasyonalini kurarak Rusya'yı dünya ihtilalinin merkezi ilan eden Lenin, devrimin sürekliliğini Avrupa'da "Sosyalist Devrim" in gerçekleşmesine bağladı. Komünist Enternasyonalinin hedefi her memlekette komünist idare kurup, bu ülkeleri Sovyet Cumhuriyetleri Birliği'ne bağlamaktı.

I. Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan Osmanlı Devleti'nin işgale uğrayan toprakları üzerinde Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde başlatılan mücadele sırasında Rusya'nın belirlediği hedef, Türkiye'yi de kapsamına aldı. Lenin tarafından üç Bolşevik, İslam dünyasıyla ilişki kurmak ve emperyalizme karşı birlikte savaşa ikna etmek gibi amaçlarla İstanbul'a gönderildi.

1919 yılı Mayıs-Haziran aylarında Albay Budiyenni Havza'da Mustafa Kemal ile görüşmüş, aynı yılın sonlarına doğru bu defa Sovyetlerin Kafkas Orduları Başkomutanı Eliava İstanbul'a gelerek Anadolu hareketiyle temas sağlamıştır. Yine Lenin, Sivas Kongresi sonrasında Karakol Cemiyeti ile görüşmek üzere İstanbul'a bir temsilci daha gönderdi.

23 Nisan 1920 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin (TBMM) açılmasından sonra Türkiye ile Sovyet Rusya arasında resmi ilişkiler başladı. Mustafa Kemal Paşa'nın, Lenin'e gönderdiği ve emperyalistlere karşı birlikte hareketin teklif

edildiği 26 Nisan 1920 tarihli mektubuna Çiçerin'in 2 Haziran 1920 tarihinde verdiği cevap, Sovyet Hükümeti ile TBMM Hükümeti arasındaki resmi diplomatik ilişkilerin başlangıcı olarak kabul edilmektedir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa ile Rus Şuralar Cumhuriyeti Reisi Lenin arasında Dağıstan'ın bağımsızlığı nedeniyle de telgraf teatisinde bulunuldu. İki lider, böylece emperyalizme karşı verdikleri ortak mücadeleyi bir kez daha gündeme taşıdılar. Mustafa Kemal'in Lenin'e gönderdiği telgraf, içeriği yönüyle Milli Mücadele'nin niteliğini de belirliyordu. Sovyet Rusya'nın, Dağıstan'ın bağımsızlığını tanımamasından dolayı duyduğu memnuniyeti ifade eden Mustafa Kemal Paşa, karşılıklı ilişkilerin geliştirilmesi gerektiğine vurgu yapmıştı.

İnişli çıkışlı bir seyirle birlikte Moskova Antlaşması 16 Mart 1921 tarihinde imzalandı ve Bolşeviklerle TBMM arasında nihayet barış tesis edildi. Bundan sonra TBMM Hükümetinin talep ettiği maddi yardımlar Türkiye'ye gönderilmeye başlandı. Aslında Mustafa Kemal Paşa, Meclisin açılmasından hemen sonra (26 Nisan 1920'de) Halil Paşa vasıtasıyla Lenin'e gönderdiği mektupta para ve cephane talep etmişti.

Türkiye'ye yardım konusunda Bolşevik liderler arasında fikir birliği yoktu. 1922 yılına gelindiğinde Stalin ve Orjenitedze gibi Gürcü ve Kafkas liderler yardımın kesilmesinden, Lenin ve Troçki ise devamından yanaydılar.

Lenin, Komünist Bir yönetimin Doğu'ya uygulanmasının zorluğunun farkındaydı. Fakat Asya'da bir devrim gerçekleştirmek için umudunu kaybetmedi. Bu hedef doğrultusunda 1920'nin eylül ayında Bakü'de Lenin'in öncülüğüyle "*Doğu Halkları Kurultay*"ı toplandı. Türkiye, İran ve Ermenistan işçilerine de bu kongreye katılmaları yönünde çağrı yapılmıştı. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti, Memduh Şevket Bey'in liderliğinde bir heyeti bu kongreye temsilci olarak gönderdi.

Lenin, başlangıçta şüpheyle yaklaştığı Anadolu hareketine destek vermemişti. Ancak dış politikasındaki parametreler, hedefler ve TBMM Hükümetinin cephelerdeki başarıları ülkesinin tutumunu değiştirmesini sağlamıştı.

Sovyetler'in Anadolu hareketiyle iyi ilişkiler kurmaya ihtiyacı vardı. Bunun siyasi, askeri, stratejik ve ideolojik nedenleri bulunuyordu. Her iki ülkenin de ortak düşmanı durumunda olan ve dönemin en güçlü devleti olarak gözükken İngiltere, Kafkasya, İran ve Afganistan'a hâkim duruma gelerek Rusya'yı güneyden kuşatmış, Mondros Mütarekesi'yle Boğazları da denetimi altına almıştı. Yine kendi denetimindeki Yunanistan'ı Anadolu'yu işgal ettirerek bu bölgeyi de dolaylı yoldan elde etmek istiyordu. Sovyet çıkarlarına tamamen aykırı olan bu durumun yanı sıra Sovyetler, İngilizler'in Kafkasya'daki Ermenistan, Gürcistan ve Azerbaycan devletleri aracılığıyla oluşturduğu "Cordon Sanitaire"i ancak Ankara ile iyi ilişkiler içinde olursa yıkabilirdi.

Diğer taraftan, İngiltere'nin desteğindeki Yunan ordusuna karşı Anadolu'da bağımsızlık mücadelesi veren Ankara hükümetini desteklemek, Sovyetler Birliği'nin o dönemde izlediği genel siyasi stratejiye de uygundu. 1917 Rus devriminden sonra yeni yönetimin liderleri, kısa bir süre sonra sanayileşmiş Batı ülkelerinde de benzer hareketlerin ve iktidar değişikliklerinin gerçekleşeceği ümidindeydiler. Ancak 1918 yılında Almanya'da iktidarın ele geçirilmesinde karşılaşılan başarısızlık, Sovyet liderlerinin dünya devrimiyle ilgili beklentilerinin ağırlığının Doğu ülkelerine ve sömürgelere kayması sonucunu ortaya çıkardı. Rus devriminin benzeri siyasal hareketlerin gelişmesi beklenen kapitalist Batılı ülkelerin ekonomileri sömürgeleri olmadan yaşayamazlardı. Bu nedenle sömürgelerde, İngiltere ve Batılı ülkelere karşı hareketler geliştirilebilir ve bu ülkeler Batılıların denetiminden kurtarılabilirse metropollerde kriz başlayacak ve devrim için uygun koşullar oluşacaktı. Böylece Batılı ülkeler coğrafi anlamda da Avrupa sınırlarına itilecekler ve askeri-stratejik bakımdan eski avantajlı konumlarını kaybedeceklerdi. Bu nedenle, başta İngiltere ve bu

ülkenin desteğindeki Yunanistan olmak üzere Batılılara karşı anti-sömürgeci bir mücadele yürüten Anadolu hareketinin desteklenmesinde yarar bulunmaktaydı.

Sovyetler, Moskova Antlaşması imzalandıktan sonra TBMM Hükümetinin ihtiyaç duyduğu maddi ve manevi desteği sağlamaya çalışmış. Türkiye'nin milli temayüllerinin tatmin edilmesi gerektiğini uluslararası diplomatik mahfillerde dile getirmiştir. Genel olarak Lenin döneminde Türk-Sovyet ilişkileri olumlu bir seyirde ilerlemekle birlikte Milli Mücadele önderleri de Lenin'e, Enver Paşa'dan yararlanmak, Anadolu'yu Halk İştirakiyun Fırkası aracılığı ile Bolşevikleştirmek, Ermeniler lehinde toprak talep etmek gibi kaygılar nedeniyle şüpheyle yaklaşmışlardır. Yine de Türk basınında ve hükümet çevrelerinde Lenin'in olumlu bir imajı vardı. Türkiye'nin Lenin'in iktidarda olduğu dönemde sıcak ilişkiler geliştirdiği Sovyet Rusya, Türkiye'yi ilk tanıyan ülkelerden biri olmuştu. Batı emperyalizmine karşı aynı cephede yer alan iki ülke Moskova görüşmeleri sonucu 16 Mart 1921 günü Türkiye-Sovyet Rusya Dostluk ve Kardeşlik Antlaşması'nı imzalamıştı. Bu antlaşma, 13 Ekim 1921 tarihinde imzalanan Kars Antlaşması ile pekiştirilmişti.

Mustafa Kemal Paşa, Lenin'e 1922 de yazdığı bir başka mektupta Rus dostluğundan ve emperyalizme karşı verilen mücadeleden bahsetmektedir. Lozan Konferansı sırasında Lenin, yaptığı açıklamalarda Türkiye'nin milli sınırlarına, haklarına saygı gösterilmesinden yana olduğunu söylemişti. Onun bu tutumu Türk kamuoyunda takdirle karşılanmıştı.

14 Ocak 1918'de Sosyalist Devrimci Parti üyesi Fanya Kaplan isminde bir kadının saldırısına uğrayan, yaralanmasına rağmen suikast endişesiyle hastaneye gitmeyen Lenin'in sağlık durumu, 1921 yılından itibaren kötüleşmişti. Vücudunda kurşunlarla yaşamaya başlayan Lenin, 1922 Mayıs'ında ilk defa felç geçirmiştir. Sağ tarafı kısmen felçli kalan Lenin'in hükümetteki rolü, giderek azalmıştı. Aynı yılın aralık ayında geçirdiği ikinci felçten sonra aktif politikadan çekildi. 1923 yılında geçirdiği felçten sonra konuşamadı ve hareket edemedi. Dördüncü defa felç geçirincede kurtulma şansı kalmadı ve 21 Ocak 1924 tarihinde hayata veda etti.

Gorki'den Moskova'ya getirilen Lenin'in na'sı, eskiden Rus asilzadelerinin kulübü olan, devrim sonrası iki numaralı "Amele Teşkilatları Evi"ne dönüştürülen binada Sütunlu Salon denen mekâna kondu ve halkın ziyaretine açıldı. Ardından Kızıl Meydan'da devrim önderlerinin gömülü olduğu sarayın duvarı boyunca düzenlenen mezara Kamenev, Kalinin, Zinovyev ve Buharin tarafından indirildi.

Lenin'in ölüm haberi, Türkiye'de üzüntüyle karşılandı. Haber 22 Ocak günü Ankara'ya ulaşmış, 24 Ocak günü de teyit edilmişti. 24 Ocak 1924 tarihli Hâkimiyet-i Milliye gazetesinde "Türkiye'nin hüzünle karşıladığı bir haber. Türkiye'nin dostu ve komşusu Rus Cumhuriyetler İttihadı Reisi Lenin vefat etmiştir" başlığı ve alt başlığı altında uzun bir habere yer verildi. TBMM'de Celal Nuri Bey üzüntüsünü dile getirdiği bir konuşma yaptı. Meclis adına Sovyetler Birliği'ne taziye telgrafı çekildi. Hariciye Nezareti, Sovyet Sefirine taziye bildirdi. Sovyet Sefaretinde bir tören düzenlendi. Mustafa Kemal Paşa ve İsmet İnönü Sovyet Hükümeti'ne Lenin'in ölümünden dolayı başsağlığı dilediler. Türk basını da konuya geniş yer verdi. Lenin'in hayatı, cenaze merasimi ve yaptıklarıyla ilgili makaleler yayınlandı.

İyi bir eğitim alan, hayatı mücadele ile geçen Yunanca, Latince, İngilizce, Fransızca ve Almanca öğrenen Lenin, sadece büyük bir devrimci ve siyasetçi değildi. O aynı zamanda çok sayıda makale, eser kaleme almış ve derlemeler yapmış edebi yönü güçlü bir fikir adamıydı.

Sovyetler Birliği'nde Progress Publishers tarafından "Lenin-Toplu Eserler" başlığı altında yayınlanan ve her biri yaklaşık 650 sayfa olan 54 ciltlik eserin, 45'i İngilizceye çevrilmiştir. Yazıları, konuşmaları ve mektuplarından derlenen "Nisan Tezleri ve Ekim Devrimi (1917)" de onunla ilgili önemli eserler arasındadır.

Kitapları şunlardır: *Halkın Dostları Kimlerdir ve Sosyal Demokratlara Karşı Nasıl Savaştlar?* (1894), *Reddettiğimiz Miras* (1897), *Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi* (1899), *Ne Yapmalı?* (1902), *Bir Adım İleri İki Adım geri* (1904), *Demokratik Devrimde Sosyal-Demokrasinin İki Taktiği* (1905), *Materyalizm ve Ampiryokritisizm* (1908), *Felsefe Defterleri* (1913), *Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı* (1914), *Sosyalizm ve Savaş* (1915), *Marksizmin Bir Karikatürü ve Emperyalist Ekonomizm* (1916), *Emperyalizm, Kapitalizmin En Yüksek Aşaması* (1916), *Devlet ve Devrim* (1917), *Bolşevikler İktidarı Ellerinde Tutabilecekler mi?* (1917), *Proleter Devrimi ve Dönek Kautsky* (1918), *Sol Komünizm Bir Çocukluk Hastalığı* (1920).

Lenin, mesleki anlamda bir filozof değildi fakat kendini çok iyi yetiştirmişti. Ortaya koyduğu felsefe, kendi bilincinde sınıfsal kökeninde olan ve karşı çıktığı felsefenin de sınıfsal köklerini çok iyi bilen, tarihsel konumunun farkında devrimci pratiğe bağlıydı. Proleterlerin neden olduğu yıkımları düzeltmeye çalıştı. Köylülere Rus topraklarının gerçek sahipleri olduklarını söyledi. Haklarını almaları için onları teşvik etti. Sadece Rus köylülerini değil başka milletlerin halklarını da bu noktada tetiklemiş ve çok yönlü kişiliği ile dünya tarihine iz bırakan liderler arasında yerini almıştır.

Zehra ASLAN

Mehmet TEMEL

KAYNAKÇA

ASLAN, Zehra, "Brest Litovsk Müzakerelerinin Türk Kamuoyuna Yansımaları (Aralık 1917-Nisan 1918)", **I. Dünya Savaşı'nda Karadeniz ve Kafkasya Askerî, Siyasî ve Sosyal Gelişmeler**, Ed. Mehmet Okur, Bahadır Güneş, İlkü Köksal, Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları, Trabzon 2017, s.283-307.

ASLAN, Zehra, "Türk-Rus İlişkileri Ekseninde Türkiye'de İktidarların "Sol" Algısı (1923-1960)", **Karadeniz Araştırmaları**, S 51, Güz 2016, s.171-190.

BESSE, G., MILHAU, J., SIMON, M., **Lenin Felsefe ve Kültür**, Çev. Remime Köymen, 1. Baskı, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, Ankara.

ÇOLAK, Özlem, **Lenin Döneminde Türk-Rus İlişkileri (1917-1923)**, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2010.

DEVİRİSHEVA, Leyla, "Rusya'dan Türkiye'ye Göç Eden Aydınların Gözüyle Bolşevik İhtilali", **Mediterranean Journal of Humanities**, mjh.akdeniz.edu.tr IV/2, 2014, 61-70.

Hâkimiyet-i Milliye, 24 Kânunusani, 1342.

https://library.ryerson.ca/asc/files/2012/08/bio_translation.pdf, Erişim: 24.08.2020.

https://www.wikiwand.com/tr/Vladimir_Lenin_bibliyografyas%C4%B1, Erişim: 06.09.2020.

JAESCHKE, Gotthard, WESTFALEN, Münster, "1919-1939 Yılları Arasındaki Türk-Rus Yakınlaşması Hakkında Bir İnceleme (Atatürk Dönemi Sovyet Politikası Hakkında)", **Sosyoloji Konferansları -11**, Çev. Hüseyin Zamantılı, C 0, S 19, 1981, s.159-174.

KIVILCIMLI, Hikmet, **Leninizm Nedir? Lenin ve Türkiye**, Derleniş Yayınları.

Lenin 150, LeftWord Books, New Delhi-April 2020.

Lenin ve Leninizm (Hayatı Şahsiyeti Hakkında Mütalaalar), (Aydınlık Külliyyatı 10, Cihan Biraderler Matbaası, 1924) Salkımsöğüt Yayınları:8, Düşünce Eserleri Dizisi:1, Ankara 2005.

LENİN, V. İ, **Devlet ve Devrim**, 6. Baskı, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, 1978.

LENİN, V. İ, **Ne Yapmalı?**, Çev. Arif Berberoğlu, 2. Baskı, Evrensel Basım Yayın, İstanbul.

LENİN, V. İ, **Nisan Tezleri ve Ekim Devrimi (1917)**, Derleme, Eriş Yayınları, 3. Baskı, 2007.

Midland Journal Rising Sun MD.

PETTINGER, Tejvan, "Biography of Lenin ", **Oxford**, www.biographyonline.net, 23rd August, 2009, <http://dl.ueb.vnu.edu.vn/bitstream/1247/12868/3/Lenin%20Biography.pdf>, "Lenin Biography", Erişim: 3.09.2020.

SÖNMEZOĞLU, Faruk, "Millî Mücadele ve Dış Dünya", **Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi**, 5. Cilt, s.1184-1192.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30.1./101.624.3.

Tercüman-ı Hakikat, 4 Kanunisanı 1334.

The Butte Daily Bulletin, January 10,1920.

The Evening Star, January 28, 1924.

The Indianapolis Times, Jan 22, 1924.

The Indianapolis Times, Jan 23, 1924.

The Mazhinaton Times, June 12, 1922.

The Ottawa Free Trader, November 8, 1922.

The Sunday Star, June 8, 1919.

The Sunday Stay, January 25, 1920.

The Washington Herald Potogravure Magazine, July 2, 1922.

The Washington Times, March 28, 1922.

TOPRAK, Zafer, "Vladimir İlyiç Ulyanof [Lenin] ve Türkiye Ekim Devrimi ve Osmanlı Türk Basınında Lenin", **Toplumsal Tarih**, S 287, Kasım 2017, s.72-78.

"Vladimir İlich Lenin", **Encyclopedia of World Biography**, December 12, 1998, <https://www.unit5.org/cms/lib03/IL01905100/Centricity/Domain/2842/Download.pdf>, Erişim: 26.06.2020.

"Vladimir İlyich Lenin Philosophy Assignment-Visions of Leadership", file:///C:/Users/zehra/Downloads/Vladimir_Lenin_Leninism_Philosophy_and_B%20(1).pdf, Erişim: 06.09.2020.

"Vladimir Lenin", <https://www.britannica.com/biography/Vladimir-Lenin>, Erişim: 27.08.2020.

YÜCEER, Saime, **Millî Mücadele Yıllarında Ankara-Moskova İlişkileri**, 2. Baskı, Sentez, İstanbul 2016.

17/08/2022 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/leninvladimir-ilyic-ulyanov-1870-1924/?pdf=3519> adresinden eriřilmiřtir